

sejlivethed. Gennem antologiens opbygning kommer man til at savne en sammenhængende forklaring på, hvorfor nye, men i grunden lige så ynkelige fjendebilleder fortrænger gamle forestillinger, vinder frem og får politisk vægt. Ved at behandle emnet i selvstændige og i sig selv afgrænsede artikler løber man fare for at den røde tråd bliver revet over. Måske kunne antologien have fået mere slagkraft, hvis den med udgangspunkt i det sidste aktuelle bidrag gennem i højere grad tværfagligt anlagte og integrerede artikler havde søgt at indkredse samfundsmæssige forhold og psykologiske faktorer samt historiske paralleller bag fænomenet fjendebilleder og fremmedhad. Problemets aktualitet understreger, at der er behov for at tydeliggøre, hvordan fjendebilleder og fremmedhad angår os. Efter min mening gør antologien det for nemt for læseren at tilslutte sig de enkelte bidrags kritiske betragtninger, uden at blive holdt fast på eget ansvar og medansvar i forhold til aktuelle fjendebilleders og fremmedhads opståen og virksomhed. Det kunne måske være lykkedes, hvis forfatterne i højere grad havde sammentænkt deres viden på de af dem behandlede områder.

I tilknytning til antologien er blevet produceret en lyd/diasserie, der henvender sig til folkeskolens ældste klasser, gymnasiet og HF, og også vil kunne bruges i det folkelige oplysningsarbejde.

Hans Uwe Petersen

Bevar din arv. 1937 Danmarks fortidsminder 1987. Redigeret af Ingrid Nielsen, G.E.C. Gad, Skov- og Naturstyrelsen 1987. 368 s., ill., delvis i farver. 245 kr.

Navnlig siden romantikken omkring 1800 har der herhjemme været stemning for at bevare fortidsminder – gravhøje, bautasten, voldsteder m.v. Men omtrent fra samme tid har fortidsminderne ustandselig været truet af udviklingen. Udskiftningstidens gærder, broer og veje et ét eksempel, et andet de så at sige erhvervsmæssige gravplyndringer i slutningen af forrige århundrede, hvor det for mange mest af alt gjaldt om at få hver plet jord under plov. Koste hvad det ville i kulturtab.

Problemstillingen genfindes i en række andre europæiske lande, men flere steder, bl.a. i Sverige, greb man tidligt ind med lovbestemte fredninger. Det var man af hensyn til ejendomsretsbegreberne længe om at turde i Danmark. Til naturfredningsloven i 1937 også kom til at dække de jordfaste fortidsminder, var der, udover reglerne om danefæ, kun beskyttelse gennem de frivillige fredninger. Kontrolmulighederne var svage for det unge museumsvæsen. Det var en ulige kamp mod uvidenhed, ligegyldighed og undertiden en vis griskhed.

Ovenstående er facetter af det vidtspændende emne, der behandles i historisk og aktuelt perspektiv i et pragtværk, som Skov- og Naturstyrelsen sammen med Rigsantikvarens arkæologiske Sekretariat udsendte i 50 året for, at der omsider kom generelle fredningsbestemmelser for danske fortidsminder.

Trods en udmærket lov er der meget, der er truet. Det overordnede mål med værket synes da også at være en fastholden eller genskabelse af den brede interesse for fortidsminderne. Det næsten missionerende fremgår også af bogens sært spejderklingende titel »Bevar din arv«. Argumenter herfor finder man i rigt

mål i en stribe af velskrevne og meget flot illustrerede essayagtige afsnit, alle skrevet af fagfolk på de pågældende områder.

Bogen falder i to dele: tiden før og efter 1937. De første 188 sider omhandler, hvorledes den antikvariske interesse er kommet til udtryk for middelalderen og fremefter. Resten af bogen, bortset fra registre og bibliografi, er i lovens rækkefølge en gennemgang af de forskellige typer af fortidsminder, deres forekomst og hvordan man gennem berejsninger og undersøgelser har arbejdet siden 1937. Disse afsnit om 1937-lovens virkninger (med senere revisioner) er særdeles nyttige også for medarbejdere ved fysisk planlægning i vid forstand. Mangesidigheden i fortidsmindebegrebet kunne godt være en overraskelse for nogen. Senest er havbunden og meget andet end »oldsager« kommet med.

Stilen er letflydende og sproget tilgængeligt for alle. Der er ingen noter, men en fyldig kilde- og litteraturoversigt. Alligevel er det ingen »folkebog«; dertil er mængden af emner og kompakt lærdom trods alt for stor. Redaktøren har med de næsten 30 forfattere ikke helt opnået overskuelighed (et sagregister havde hjulpet), men dog formået at gentagelserne er meget få m.h.t. realoplysninger.

Det fornyende og spændende ved bogen ud fra historisk/kulturhistorisk synsvinkel forekommer især at være Ingrid Nielsens, Vivian Ettings og Kirsten-Elisabeths Høgsbros tværfaglige studier over, hvordan sansen for det antikvariske findes i en vifte af skriftlige kilder, i litteraturen og ikke mindst i billedkunsten. I sjældnen grad supplerer illustrationer og tekst hinanden her, men i øvrigt gælder det bogen som helhed, at der er fin dokumentation i billederne. Man kan ikke blot se fortidsminderne, men også hvordan de har været brugt og misbrugt.

Margit Mogensen

Historikergruppen Fempas: Det arbejdende folks kulturhistorie bd.2, København, SID/Fremad, 1988. 416s. Ill. 225 kr.

Det første bind af »Det arbejdende folks kulturhistorie« er anmeldt i dette tidsskrift, bd.88, s.185-86. De betragtninger, som jeg der har fremlagt, gælder også for nærværende bind. Man fornemmer fortsat et engageret arbejde fra denne gruppe af unge historikere, men indvendingerne er desværre de samme for dette bind, som dækker tidsrummet fra reformationen til i dag. Skal man karakterisere værket, er det snarere en socialhistorie end kulturhistorie, hvilket kan eksemplificeres med overskrifterne på hovedafsnittene: »Fra slaveri til landbrugsreformer« (med underafsnittene klassekamp og reformation – adelvældets tidsalder – kongevældets tidsalder), »Arbejderklassens århundrede« og »Elektronikkens tidsalder«. Om sidstnævnte hovedafsnit skriver forfatterne i forordet, at »denne periode er skildret som et causeri og skal snarere betragtes som vores opfattelse af vor samtid«. Det virker snarere som om stofmængden for efterkrigstiden har været så stor og så nærværende, at forfatterne har givet op og i stedet fremsætter en række banaliteter (se fx afsnittet om ungdomsoprøret s.339 ff.).

Det er ikke mærkeligt, at socialdemokratiet og fagbevægelsen i dette af SID finansierede værk tillægges stor betydning – det kan endda være rimeligt, men det fører til selvmodsigelser, når forfatterne gang på gang som på s.337 skriver »men